

Netopir leta 2024-2025

NAVADNI NETOPIR (*Myotis myotis*)

Za BatLife Europe zbrali in spisali: Heather Woods, Philippe Théou in Ulrich Hüttmeir

Prevod in priredba v slovenščino: Liza Trebše

Morfologija

Navadni netopir je ena večjih vrst netopirjev v Evropi. Ima širok gobec ter velike in dolge uhlje. Dlaka na hrbtni strani je rjava do rdečkasto-rjava, trebušna stran pa je svetlejša; umazano bela ali bež, na vratu pa pogosto rumenkasto obarvana. Pri mladičih je obarvanost kožuha siva. Ušesni poklopec (tragus) je špičast in sega do polovice uhlja in ima na konici pogosto temno piko. Prhuti so široke in rjavkasto obarvane.

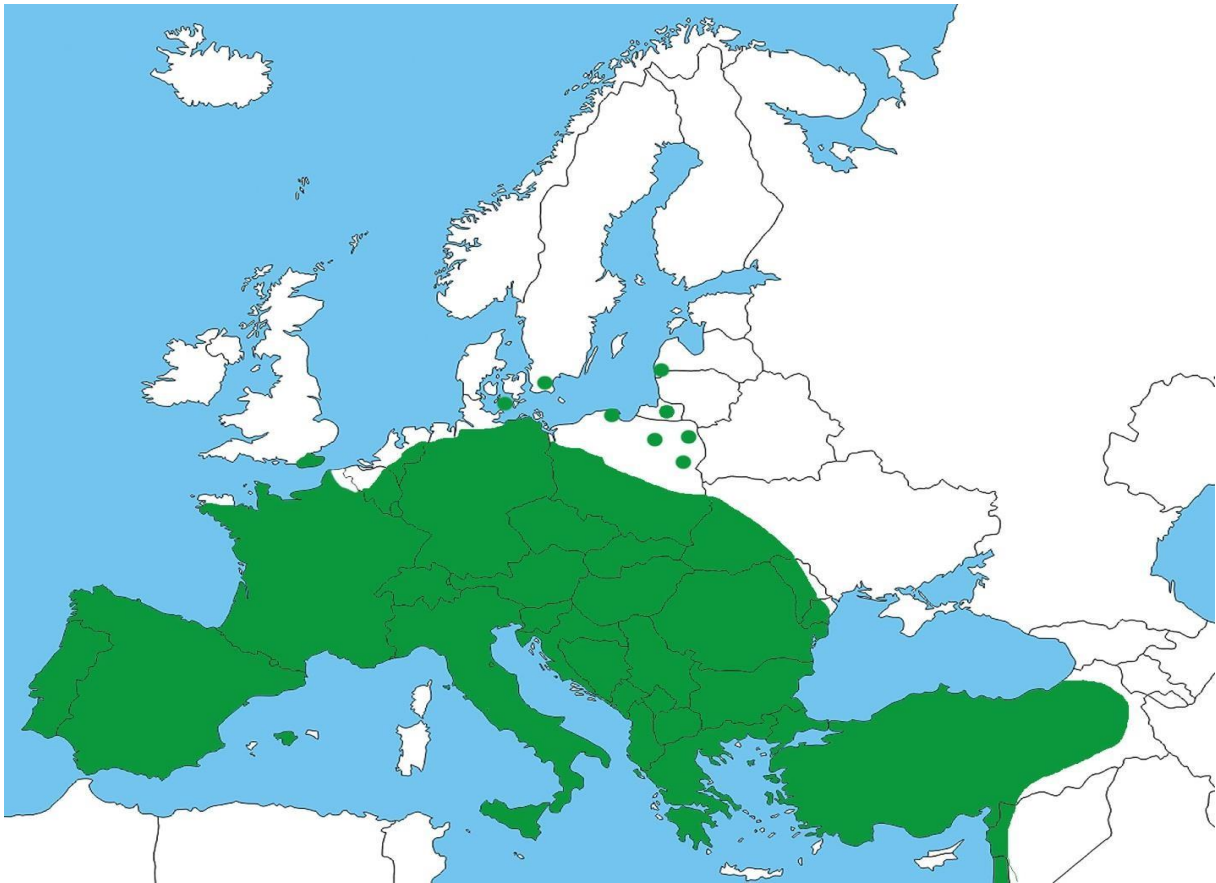

Slika 1: Netopir leta 2024-2025: Navadni netopir (*Myotis myotis*). © Wolfgang Forstmeier.

Osnovni podatki

Dolžina telesa z glavo:	67-79 mm
Dolžina podlakti:	55-67 mm
Razpon prhuti:	350-430 mm
Masa:	20-27 g
Obarvanost:	rjava do rdečkasto-rjava, trebušna stran svetlejša, umazano bele do bež barve

Vrsto najdemo v večjem delu Evrope, od obale Sredozemskega morja, vse do juga Nizozemske, severne Nemčije in Poljske. Razen posameznih zabeleženih osebkov je vrsta odstopna v večjem delu Skandinavije in Velike Britanije. Na vzhodu se meja razširjenosti razteza od severozahoda proti jugovzhodu preko Poljske in Ukrajine do Črnega morja. Vrsta je prisotna tudi v Mali Aziji ter na Bližnjem vzhodu (Slika 2). V Sloveniji je navadni netopir splošno razširjen po celotni državi.

Slika 2: Razširjenost navadnega netopirja. © Christian Dietz.

Poletna zatočišča

V osrednji Evropi lahko rodniške kolonije navadnega netopirja najpogosteje najdemo v prostornih podstrešjih stavb, v cerkvah, kletih in večjih mostovih. Občasno uporabljajo tudi drevesna zatočišča in netopirnice. V Sredozemlju lahko vrsto najpogosteje najdemo v jamah, rudnikih in ostalih podzemnih zatočiščih. Skozi Slovenijo poteka severna meja pojavljanja

porodniških kolonij v jamah, vendar prevladujejo kotišča na podstrešjih. Porodniške kolonije v osrednji Evropi združujejo od 50 do 1000 samic, redko do 5000, v Sredozemlju so kolonije večje, tudi do 8000 živali. Samice v južnih delih Evrope v obdobju od začetka marca do začetka maja zapustijo prezimovališča in se združujejo v porodniške kolonije, ki so pogosto mešane z drugimi vrstami netopirjev ter ostanejo skupaj do avgusta. Velike porodniške kolonije praviloma sestavljajo večinoma samice, v koloniji občasno ostane le nekaj samcev. Samce lahko navadno najdemo posamič v podstrešjih in zvonikih, za polkni, v špranjah mostov in drevesnih duplih ter netopirnicah. Izbira zatočišča je pogojena z mikroklimatskimi pogoji (temperatura 30-34°C) in prisotnostjo parazitov. Netopirji v porodniških kolonijah pogosto izbirajo in menjujejo različna mesta znotraj zatočišča glede na temperaturo.

Slika 3: Porodniška kolonija navadnega netopirja. © Andreas Zahn.

Prehranjevalni habitat

Navadni netopir pogosto lovi nizko nad tlemi in svoj plen pobira s tal, zato izbira prehranjevalne habitate glede na številčnost plena in lahko dostopnostjo do talnih neletečih členonožcev. Vrsta potrebuje velika gozdnata območja, najdemo pa jo lahko v različnih habitatih, vse od odprtih listnatih gozdov, gozdnih robov, sveže pokošenih travnikov in pašnikov, kmetijskih površin, sadovnjakov in oljčnikov. Vrsto najdemo vse od morske gladine do nadmorske višine približno 2000 m, čeprav lahko vrsto najpogosteje opazimo do nadmorske višine 800 m (na jugu Evrope lahko tudi višje). Najpogosteje se prehranjuje v listnatih in mešanih gozdovih z večjimi čistinami in redko podrastjo, ki pri nizkem letenju omogoča lahek dostop do tal in talnih žuželk. Krešiče in ostale večje žuželke lahko lovijo tudi v letu. Plen praviloma pojedjo v letu, večje členonožce pa lahko zaužijejo na preži. Pri odkrivanju plena nizko nad tlemi naj bi uporabljali kombinacijo sluha in vonja.

Prehranjevališča so od zatočišč oddaljena do 26 km, vendar pa so večinoma oddaljena 5-15 km. Celotno območje prehranjevanja je lahko veliko tudi do 1000 ha, vendar se navadni netopir navadno prehranjuje na 1-5 manjših prehranjevalnih krpah, ki so lahko velike vse od 1 do 10 ha.

Prehrana

Navadni netopir najpogosteje preži na neleteče členonožce na tleh. V prehrani prevladujejo večji členonožci, ki proizvajajo glasnejše zvoke kot manjše živali - npr. hrošči krešiči (*Carabidae*), kjer velik del prehrane predstavlja rod *Carabus*. Navadni netopir se prehranjuje tudi z ostalimi talnimi členonožci, kot so strige (*Chilopoda*), pajki in ličinke hroščev. Sezonsko pomemben in bolj redek plen predstavljajo bramorji, košeninarji in kobilice. V Sredozemlju velik del prehrane predstavljajo pajki.

Eholokacija

Eholokacijske klice navadnega netopirja težko prepoznamo z uporabo heterodinega detektorja. Klici so močni in suhi kliki v počasnem ritmu. Najbolje slišna frekvenca na heterodinem detektorju je okoli 35 kHz.

Navadni netopir se pri lovu na členonožce pogosto ne zanaša na eholokacijo: pri iskanju plena si pomaga z velikimi uhlji za zaznavo zvokov, ki jih plen proizvaja med premikanjem.

Razmnoževanje in življenjski krog

Navadni netopirji od sredine avgusta rojijo pred jamami, višek aktivnosti je v zadnji tretjini avgusta. Tam občasno pride tudi do parjenja, ki običajno poteka v poletnih zatočiščih samcev. Čas kotenja je pogojen s klimo oz. geografsko lego in je lahko na jugu Evrope že konec aprila, v severnejših območjih razširjenosti pa med koncem maja in začetkom junija. Prvi poskusi letenja mladičev v zatočišču se začnejo pri starosti 3-4 tedne, zunaj zatočišča pa pri starosti približno 5 tednov. Povprečna življenjska doba navadnega netopirja je 3-5 let, vendar so lahko nekateri posamezniki tudi precej starejši, najstarejši zabeležen je dosegel 25 let.

Prezimovanje

Zimska zatočišča navadnega netopirja so jame, tuneli, rudniki, bunkerji ter skalne špranje. Pozimi se redko združujejo v večje skupine, posamezne živali ali manjše skupine običajno prosto visijo s stropa ali pa so skrite globoko v špranjah. Zatočišča so vlažna in s temperaturami do 12°C precej topla.

Slika 4: Prezimujoči navadni netopir, prekrit z roso. © Ulrich Hüttmeir.

Naravovarstvena zakonodaja

Navadni netopir je uvrščen na Prilogo II in IV Habitatne direktive Evropske Unije, kar ga opredeli kot vrsto, pomembno za evropsko omrežje Natura 2000. Države članice tako morajo upoštevati njegovo morebitno prisotnost v predlogih razglasitve območij Natura 2000, poslanih Evropski komisiji. Habitatna direktiva ščiti tako navadnega netopirja kot tudi njegove habitate na celotnem državnem območju.

Vrsta je zaščiten tudi s Konvencijo UNEP-EUROBATS, v skladu s Konvencijo o migratornih vrstah (»Convention on Migratory Species«, CMS). Vsi evropske in neevropske članice te konvencije morajo imeti pravno podlago za zaščito vseh vrst netopirjev, vključno z navadnim netopirjem.

V Sloveniji je navadni netopir zavarovan kot vrsta, zavarovani oz. varstva potrebni pa so tudi njegovi habitati.

Varstvo

Navadni netopir je na evropskem nivoju opredeljen kot najmanj ogrožena (»Least Concern«, LC) vrsta po Rdečem seznamu Svetovne zveze za varstvo narave (ang. International Union of Conservation of Nature (and Natural Resources), kratica IUCN). Lokalno je ta vrsta opredeljena kot skoraj ogrožena (»Nearly Threatened«, NT) ali ranljiva (»Vulnerable«, VU) zaradi groženj na regionalni in državni ravni.

Vrsto ogrožajo izguba in fragmentacija habitatov (izguba preletnih poti med zatočišči in prehranjevalnimi habitatami), nepravilna zapiranja vhodov v jame in zamreženje preletnih odprtih, posegi in prenove stavb ter uporaba umetnih gnojil in pesticidov, ki zmanjšujejo diverzitetu žuželk in lahko vodijo do posrednega zastrupljanja netopirjev. Spiranje teh pesticidov v vodne ekosisteme lahko močno vpliva na številčnost združb vodnih žuželk. Kritično grožnjo vrsti predstavlja vznemirjanje in uničevanje zatočišč, še posebej v času porodniških kolonij in prezimovanja.

Populacijski indeksi nakazujejo porast populacije navadnega netopirja na območju Slovenije od leta 2003, a skupna ocena stanja ohranjenosti živalske vrste ostaja neugodna zaradi visokega deleža uničenih kotišč. V Sloveniji je glavni vir ogroženosti navadnega netopirja uničevanje njegovih stavbnih kotišč. Pri uničenju zatočišč, gre v večini primerov za neposredno uničenje kotišča; bodisi z zamreženji preletnih odprtih ali pa obnovo strehe/infrastrukture v za netopirje neprimernem času. Od trenutno zabeleženih kotišč navadnih netopirjev (oz. domnevno navadnih netopirjev – vključen tudi takson navadni/ostrouhi netopir *Myotis myotis/blythi*), je 25% kotišč uničenih, 5,4% pa okrnjenih. Če obravnavamo samo kotišča, ki so bila vključena v monitoring netopirjev, je od leta 2003 izginilo 10% stavbnih kotišč, 13% kotišč pa je bilo delno ali močno okrnjenih. Zaradi uničenja oz. okrnjenja več kotišč lahko pride do lokalnih izumrtij te vrste.

Dodatna literatura za Slovenijo:

Dietz C., Kiefer A. 2014. Die Fledermäuse Europas: kennen, bestimmen, schützen. Stuttgart: Franckh Kosmos Verlag: 280-283

Kotnik J., Kosor N., Zidar S. 2015. Projekt »NAVADNI NETOPIRJI - PRAV POSEBNI SOSEDJE! Ohranimo cerkvena zatočišča navadnega netopirja« Končno poročilo. Slovensko društvo za proučevanje in varstvo netopirjev. 54 str, 21 prilog.

Presetnik P. 2015. Kratko o razširjenosti in ogroženosti navadnega netopirja (*Myotis myotis*) v Sloveniji, Glej, netopir! 12(1): 9-11.

Presetnik P., Zamolo A., Grgurevič S., Šalamun A. 2023. Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst netopirjev v letih 2021-2023. Končno poročilo. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju.

Zagmajster M. 2009. Navadni netopir *Myotis myotis* (Borkhausen, 1797). V. Presetnik P., Koselj K., Zagmajster M. (ur). Atlas netopirjev (Chiroptera) Slovenije. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 58-61.

Zamolo A. 2017. Prehranjevalni vzorci, raba prostora in ekološke značilnosti kotišča porodniške kolonije navadnega netopirja (*Myotis myotis*) v cerkvi na Spodnji Polskavi. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta.